

Piotr Łaski
Karolina Słotwińska

STOLICA APOSTOLSKA A PAŃSTWO-MIASTA WATYKAN.
KILKA UWAG O WSPÓLNEJ PODMIOTOWOŚCI
PRAWNOMIĘDZYNARODOWEJ

WPROWADZENIE

Wśród członków tworzących współczesną społeczność międzynarodową Stolica Apostolska (Stolica Święta, łac. *Sedes Apostolica*) zajmuje istotne miejsce, stanowiąc z jednej strony szczególny podmiot w sferze prawa międzynarodowego, a z drugiej natomiast będąc zarazem zespołem centralnych organów Kościoła rzymskokatolickiego z papieżem na czele jako jego zwierzchnikiem i Biskupem Rzymu [Dehnel-Szyc 2005, 31-32; Antonowicz 2015, 83; Przyborowska-Klimczak 2014b, 473]. Podmiotowość Stolicy Apostolskiej jest zagadnieniem często poruszonym w piśmiennictwie prawnomiędzynarodowym, podobnie jak podmiotowość Państwa-Miasta Watykan. Niezwykle ciekawym problemem jest wzajemna relacja pomiędzy Stolicą Apostolską a Państwem-Miasta Watykan w społeczności międzynarodowej, która wyraża się w pytaniu, czy w przestrzeni międzynarodowej funkcjonują dwa odrębne podmioty, czy może Stolicę Apostolską i Państwo-Miasta Watykan należy traktować jako jeden podmiot?

PROF. DR HAB. PIOTR ŁASKI – Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Szczeciński; adres do korespondencji: ul. Narutowicza 17A, 70-240 Szczecin, Polska; e-mail: piotr.laski@usz.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-5470-3508>

MGR KAROLINA SŁOTWIŃSKA – doktorant, Szkoła Doktorska, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Szczeciński; adres do korespondencji: ul. Narutowicza 17A, 70-240 Szczecin, Polska; e-mail: karolina.slotwinska@phd.usz.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0003-0735-6299>

Przed podjęciem rozważań w tym zakresie w pierwszej kolejności należy przyjrzeć się podmiotowości zarówno Stolicy Apostolskiej, jak i Państwa-Miasta Watykan. Podmiotowość Stolicy Apostolskiej jest powszechnie uznana w doktrynie prawa międzynarodowego i nie budzi wątpliwości. Jej początków można doszukiwać się w powstaniu Państwa Kościelnego [Bogacki 2009, 160]¹. Zachowała ona swoją podmiotowość także po włączeniu Państwa Kościelnego do państwa włoskiego w formie aneksji [D'Onorio 1992, 98; Pierrard 1981, 85; Morawski 1997, 126; Przyborowska-Klimczak 2014b, 473]². Podkreślić należy przy tym, iż podmiotowość Stolicy Apostolskiej jest wynikiem zwyczaju prawnomiędzynarodowego, nie jest natomiast w żaden sposób nadana bądź prawnie uregulowana. Państwo-Miasta Watykan (*Stato della Città del Vaticano* albo Watykan) jest jednostką geopolityczną powstałą na podstawie Traktatu Laterańskiego zawartego między Stolicą Apostolską a Włochami 11 lutego 1929 r., mocą którego Państwo-Miasta Watykan jest nieograniczoną własnością Stolicy Apostolskiej, sprawującej nad nim wyłączną i nieograniczoną władzę oraz jurysdykcję [Antonowicz 2012, 40]³. Już samo posługiwanie się terminologią w stosunku do Watykanu budzi wątpliwości. W niniejszym opracowaniu posłużono się nazwą Państwo-Miasta Watykan, gdyż najlepiej oddaje ono specyficzną naturę tego podmiotu prawa międzynarodowego. O ile status prawny Stolicy Apostolskiej nie budzi wątpliwości, o tyle odmiennie ma się sprawa w odniesieniu do statusu Państwa-Miasta Watykan będącego przedmiotem różnych ocen prawnomiędzynarodowych. Przyczyną tego jest jego dwoista natura, a którego nazwy używa się częstokroć na łączne określenie Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan.

¹ Choć można odnaleźć Autorów mających odmienne zdanie w tym zakresie. P. Bogacki wyodrębnił podmiotowość Stolicy Apostolskiej w ustanowieniu św. Piotra następcą Chrystusa na Ziemi.

² Państwo Kościelne formalnie istniało 11 wieków, od 754 r. do 1870 r., w którym to roku do ówczesnego Królestwa Włoch przyłączono przymusowo prowincję rzymską Państwa Kościelnego wraz z Rzymem. Spowodowało to pozbawienie Państwa Kościelnego podstaw terytorialnych, lecz dzięki wielowiekowemu istnieniu Państwa Kościelnego i pozycji papieża zachowana została ciągłość historyczna jednostki, dająca jej, mimo braku cech państwowości, uznanie międzynarodowe. Na mocy zaś Traktatów Laterańskich z 1929 r. Królestwo Włoskie uznało władzę papieża w stosunku do Watykanu.

³ Traktat laterański z 11 lutego 1929 r., w: *Prawo międzynarodowe i historia dyplomatyczna. Wybór dokumentów*, oprac. L. Gelberg, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1958, t. II, s. 312n.

Podmiotowość prawnomiędzynarodowa Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan skłania do zastanowienia się nad istotą ich homogenicznej albo heterogenicznej podmiotowości prawnomiędzynarodowej, zwłaszcza, że w doktrynie prawa międzynarodowego publicznego zarysowały się dwie koncepcje określane mianem koncepcji monistycznej oraz dualistycznej starające się przechylić szalę na rzecz występowania na arenie międzynarodowej jednego albo dwóch podmiotów [Przyborowska-Klimczak 2020, 134-38].

Już na wstępie zaznaczyć należy, że status Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan jest problematyczny. Podkreślić należy, że z punktu widzenia prawa międzynarodowego każde państwo jest jednostką geopolityczną, lecz nie każda jednostka geopolityczna jest państwem. Jakie zatem cechy powinien mieć twór geopolityczny, aby można było go traktować jako państwo w sensie prawa międzynarodowego? Otóż, eksponuje się z zasady trójelementową definicję państwa, wymieniając ludność, terytorium i władzę jako elementy stosunkowo najmniej sporne w określeniu państwa. Zarazem jednak podnosi się kwestie suwerenności państwa jako warunku istnienia jego prawnomiędzynarodowej podmiotowości i samodzielności. Wychodzi się przy tym z założenia, iż suwerenność powinna być uzupełniona elementami, „przez które pojawia się na forum międzynarodowym i za pomocą których można ustalić jej istnienie” [Antonowicz 1988, 33]. Elementy te, „to zdolność traktatowa, prawo legacji oraz możliwość zrzeszenia się w organizacjach międzynarodowych. Są to wprawdzie tylko przejawy suwerenności, ale konieczne, w braku których jednostka geopolityczna nie jest suwerenna, a zatem nie jest państwem” [tamże]. Wskazanych cech nie sposób przełożyć wprost do ocenianych jednostek. Rozważając jednak problematykę podmiotowości prawnomiędzynarodowej w ogólności, a analizowanych jednostek w szczególności, warto też zwrócić uwagę na opinię doradcą Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z 11 kwietnia 1949 r., w której to słusznie przestrzegając przed jednolitym traktowaniem wszystkich podmiotów, Trybunał podkreślił, że „podmioty prawa w jakimś systemie prawnym niekoniecznie mają tę samą istotę i ten sam zakres praw, a istota ich zależy od potrzeb społecznych”⁴. Mimo znacznego upływu lat od daty sformułowania tej opinii zauważyć należy, iż nie straciła ona na

⁴ Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, the Hague, Advisory Opinion of 11 April 1949, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/4/004-1949-0411-ADV-01-00-EN.pdf> [dostęp: 31.05.2021], s. 179.

aktualności, bowiem można wskazać twory dysponujące uprawnieniami w sferze prawnomiędzynarodowej, mimo że ich atrybuty terytorialno-ludnościowe budzić mogą wątpliwości. Twory te przyjęło się określać mianem podmiotów *sui generis*, zasadniczo różnych od państw.

1. PODMIOTOWOŚĆ PRAWNOMIĘDZYNARODOWA STOLICY APOSTOLSKIEJ

Stolica Apostolska jest jednym z przykładów podmiotów prawa międzynarodowego publicznego określanego jako *sui generis*. Ta hybrydowa konstrukcja wiąże się z występowaniem atrybutów podmiotowości prawnomiędzynarodowej, jednocześnie nie posiadając terytorium, a więc tym samym nie będąc państwem. W przypadku Stolicy Apostolskiej wysoce rozwinięta jest zdolność traktatowa, która wyraża się nie tylko w byciu sygnatariuszem umów międzynarodowych, ale także stroną inicjującą zawieranie takich umów, które w większości przypadków stanowią konkordaty [Przyborowska-Klimczak 2014a, 183; Krukowski 1995, 90]⁵. Ich celem jest uregulowanie stosunków między Kościołem rzymskokatolickim a państwem, na obszarze którego działa Kościół. Z kolei treści uregulowane w konkordatach, zwłaszcza związane z misją Kościoła katolickiego, mogą stanowić podstawę uzasadniającą odróżnienie Stolicy Apostolskiej (podmiotowi służącemu osiągnięciu głównie celów *sacrum*) od Watykanu (podmiotowi służącemu osiągnięciu głównie celów *profanum*). Sprawy regulowane konkordatem dzielą się bowiem na trzy grupy spraw: 1) sprawy doczesne (*res temporales*) dotyczące polityki państwa wobec Kościoła i jego majątku, uposażeń duchowych i kwestii podatkowych, 2) sprawy religijne (*res spirituales*) obejmujące kwestie sakramentaliów, obrzędów religijnych, uznania religii katolickiej, praw i przywilejów duchowieństwa, ochrony miejsc świętych, wreszcie 3) sprawy mieszane (*res mixtae*) odnoszące się do określenia granic diecezji i ich dostosowania do podziału administracyjnego państwa, kwestie prawa małżeńskiego, nauczania religii, uznawania świąt katolickich czy ustanowienia stosunków dyplomatycznych.

⁵ W praktyce międzynarodowej Stolicy Apostolskiej istnieje zasada, iż jest ona stroną umów o znaczeniu politycznym lub humanitarnym, natomiast Watykan stroną umów międzynarodowych o charakterze administracyjnym.

Konkordaty są zwykle umowami bezterminowymi, zaś Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.⁶ ani nie odwołuje, ani też nie zmienia umów zawartych przez Stolicę Apostolską z innymi państwami, zachowując swoją moc, nawet gdyby były sprzeczne z przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego (kan. 3). Wygasają zaś za obopólną zgodą umawiających się stron, względnie z powodu ich wypowiedzenia przez strony umowy.

Stolica Apostolska jest także stroną wielu umów multilateralnych z zakresu różnych sfer prawa międzynarodowego, np. prawa dyplomatycznego, praw traktatów czy międzynarodowego prawa humanitarnego⁷ i ochrony dóbr kultury [Berezowski 1966, 125]. Korzystając zaś z prawa legacji utrzymuje ona stosunki dyplomatyczne z blisko 180 państwami, Zakonem Kawalerów Maltańskich i Unią Europejską, a funkcje szefów misji dyplomatycznych pełnią nuncjusze apostolscy, nierzadko też będący dziekanem korpusu dyplomatycznego.

Ponadto Stolica Apostolska uczestniczy w działalności wielu organizacji międzynarodowych w charakterze członka, np. jest członkiem międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego (ICAO), Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO), Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (IAEA), Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), obserwatorem w ONZ, Radzie Europy czy Organizacji Państw Amerykańskich, organizacjach wyspecjalizowanych Narodów Zjednoczonych, np.: UNESCO, WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), FAO (Organizacja do spraw Wyżywienia i Rolnictwa), nadto bierze udział w międzynarodowych konferencjach zarówno w charakterze pełnoprawnego uczestnika, jak i obserwatora.

Warto wyeksponować, że Stolica Apostolska w swojej złożonej strukturze organizacyjnej posiada organy odpowiedzialne wyłącznie za stosunki międzynarodowe. Organem odpowiedzialnym za stosunki zewnętrzne Stolicy Apostolskiej jest Sekretariat Stanu, na czele którego stoi Kardynał Sekretarz Stanu, reprezentując Stolicę Apostolską w sferze prawnomiędzynarodowej. Sekretariat Stanu dzieli się na trzy sekcje. Pierwszą z nich jest Sekcja Spraw Ogólnych, zajmująca się sprawami związanymi z co-

⁶ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.

⁷ Nadmienić należy, iż Stolica Apostolska jest Stroną Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczących ochrony ofiar wojny.

dzienną obsługą kierowania zadaniami Kościoła. Druga sekcja to Sekcja do spraw Relacji z Państwami, zajmuje się ona m.in. przygotowaniem i zawieraniem konkordatów z innymi państwami, jak i innych umów, reprezentacją Stolicy Apostolskiej na forum organizacji międzynarodowych i konferencji międzynarodowych, utrzymywaniem stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi. Nadto angażuje się w różnego rodzaju inicjatywy na rzecz przywrócenia lub utrzymania pokoju, bezpieczeństwa międzynarodowego, pełnienia funkcji mediatora⁸, tudzież przedstawienia stanowiska czy propozycji dotyczących różnorodnych form międzynarodowej współpracy [Varela 2006]. Trzecią sekcją jest Sekcja ds. Przedstawicielstw Papieskich, związana ściśle z personelem dyplomatycznym Stolicy Apostolskiej, a w szczególności z jego formacją, zezwoleniami, warunkami życia.

2. PODMIOTOWOŚĆ PRAWNOMIĘDZYNARODOWA PAŃSTWA-MIASTA WATYKAN

O ile podmiotowość prawnomiędzynarodowa Stolicy Apostolskiej we współczesnej nauce prawa międzynarodowego nie budzi wątpliwości, o tyle o podmiotowości Państwa-Miasta Watykan można spotkać sprzeczne opinie.

Na wstępie należy rozważyć, czy Państwo-Miasta Watykan posiada wszelkie atrybuty państwowości. Pierwszym z nich jest posiadanie własnego terytorium. Państwo-Miasta Watykan stanowi enklawę na terytorium stolicy Włoch, Rzymu. Jego powierzchnia wynosi 0,44 km² (44 ha), czyniąc go najmniejszym państwem świata. Należy jednak pamiętać, że nie istnieją żadne normy prawa międzynarodowego, czy to stanowione, czy też zwyczajowe, określające minimalną wielkość powierzchni, aby państwo

⁸ Tytułem przykładu można przywołać mediację papieską w 1493 r. dotyczącą ustalenia linii demarkacyjnej między Hiszpanią a Portugalią, wyznaczającej granice ich kolonialnej ekspansji i przebiegającej 100 mil na zachód od wysp Azorskich. Przykład bardziej współczesny, to mediacja papieża Jana Pawła II w 1978 r. w sporze między Argentyną a Chile o Kanał Beagle usytuowany na południowym wybrzeżu Ziemi Ognistej (Południowy Atlantyk), zakończona podpisaniem w 1984 r. w Watykanie między wymienionymi Państwami Traktatu o pokoju i przyjaźni między obydwojoma państwami, Argentyną i Chile. Zob. https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXI/53-264.pdf [dostęp: 14.05.2021]; Treaty of Peace and Friendship between Argentina and Chile, 18 October 1984, „LOS Bulletin United Nations” 4 (1985), s. 50-72.

spełniało element terytorialności. Należy zatem uznać, że Państwo-Miasto Watykan wypełnia jedno z czterech, wskazanych w pierwszej części tego opracowania, atrybutów państwowości.

Kolejnym, często poddawany w wątpliwość, przymiotem państwa jest ludność. Państwo-Miasta Watykan nadaje obywatelstwo, jednak w sposób bardzo ograniczony. Obywatelstwo to ma także charakter subsydiarny, gdyż osoby nabywające obywatelstwo Watykanu, w dalszym ciągu posiadają obywatelstwo państwa, z którego pochodzą. Obywatelstwo Watykanu uzależnione jest od wykonywania funkcji w Stolicy Apostolskiej i kończy się wraz zakończeniem sprawowania tej funkcji, bądź opuszczeniem zamieszkania w Mieście⁹. Trudno natomiast odnaleźć charakterystyczne dla ludności państwa więzy, takie jak wspólna kultura, tradycje, tożsamość narodowa czy historia. Z tych względów trudno Państwu-Miasta Watykan przyznać bez żadnych wątpliwości atrybut państwowości, jakim jest posiadanie ludności.

Zgodnie z klasyczną trójelementową koncepcją ostatnim elementem państwowości jest władza. W przypadku Państwa-Miasta Watykan, podział władzy oraz jej strukturę uregulowano w Ustawie Zasadniczej Państwa-Miasta Watykan z 26 listopada 2000 r., ustawie o rządzie Państwa-Miasta Watykan z 16 lipca 2002 r., ustawie zatwierdzającej ustrój sądownictwa Państwa-Miasta Watykan z 21 listopada 1987 r.¹⁰

Wiele wątpliwości budzi również kwestia suwerenności. Istnienie Państwa-Miasta Watykan uzależnione jest od Stolicy Apostolskiej, co poddawać może w wątpliwość jego suwerenność. Sama Ustawa Zasadnicza podkreśla cel działania Watykanu, jakim jest zapewnienie gwarancji wolności Stolicy Apostolskiej i zabezpieczenia niezależności papieża¹¹. Można zaryzykować stwierdzenie, że wzajemne współzależności pomiędzy Stolicą Apostolską a Państwem-Miasta Watykan prowadzą do konstatacji, iż Stolica Apostolska mogłaby funkcjonować w przestrzeni międzynarodowej bez Państwa-Miasta Watykan, natomiast Państwo-Miasta Watykan bez Stolicy Apostolskiej, nie. Jest to ściśle związane z samym celem istnienia

⁹ Ustawa o obywatelstwie i pobycie z 7 czerwca 1929 r., w: *Ustawa zasadnicza Państwa Miasto Watykan oraz inne akty ustrojowe*, wybór, wstęp i tłum. F. Longchamps de Bérier, M. Zubik, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2008, s. 55-56, art. 6.

¹⁰ Teksty ustaw w: *Ustawa zasadnicza Państwa Miasto Watykan oraz inne akty ustrojowe*, s. 35-53.

¹¹ Preambuła Ustawy Zasadniczej Państwa-Miasta Watykan, w: *Ustawa zasadnicza Państwa Miasto Watykan oraz inne akty ustrojowe*, s. 35.

Państwa-Miasta Watykan. Na uwadze należy mieć jednak fakt, że Stolica Apostolska jest *sui generis* podmiotem prawa międzynarodowego, nie jest natomiast państwem, ani nie posiada innego terytorium, co sprawia, że Państwo-Miasta Watykan nie jest zależne od innego państwa [Mezglewski 2005, 300].

Jak można więc zauważyć, wiele wątpliwości budzi sam przymiot państwowości, niemniej jednak Państwo-Miasta Watykan realizuje większość atrybutów podmiotowości prawnomiędzynarodowej. Państwo-Miasta Watykan realizuje *ius contahendi* poprzez zawieranie umów międzynarodowych, przede wszystkim z Włochami. Jest również członkiem organizacji międzynarodowych oraz bierze udział w konferencjach międzynarodowych. Nie posiada natomiast prawa legacji – nie posiada przedstawicielstw w innych państwach, sam również takich przedstawicielstw nie przyjmuje. *Ius legationis* przysługuje wyłącznie Stolicy Apostolskiej.

Reasumując Państwo-Miasta Watykan jest specyficznym rodzajem podmiotu funkcjonującym w społeczności międzynarodowej. Pomimo braku wszystkich atrybutów podmiotowości jest uznawane przez innych członków społeczności międzynarodowej.

3. WSPÓLNA PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA STOLICY APOSTOLSKIEJ I PAŃSTWA-MIASTA WATYKAN

Biorąc powyższe rozważania pod uwagę nie dziwi zatem, że w doktrynie prawa międzynarodowego funkcjonują dwie odrębne koncepcje dotyczące istoty podmiotowości Stolicy Apostolskiej oraz Państwa-Miasta Watykan. Zgodnie z teorią monistyczną w przestrzeni międzynarodowej funkcjonuje tylko jeden podmiot [Antonowicz 2015, 80; Symonides i Bierzanek 2009, 138; Przyborowska-Klimczak 2020, 134n.]. Teoria dualistyczna zakłada natomiast istnienie dwóch odrębnych od siebie podmiotów [Mezglewski 2005, 303; Czaja 1983, 98; Przyborowska-Klimczak 2020, 134n.].

W sferze prawnomiędzynarodowej przeważa stanowisko, iż Stolica Apostolska jest *sui generis* podmiotem prawa międzynarodowego, a z Państwem-Miasta Watykan związana jest osobą papieża, będącego także głową Watykanu. Swoboda działania Stolicy Apostolskiej gwarantowana jest niejako przez Watykan [Góralczyk 1983, 141]. Watykan, jako jednostka terytorialna, która powstała jedynie w celu zapewnienia umiejscowienia

w granicach geograficznych Stolicy Apostolskiej, a przez to nie posiada innych celów państwowych, aniżeli zapewnienie możliwości funkcjonowania Stolicy Apostolskiej w sposób nieprzerwany oraz ciągły.

Traktowanie Stolicy Apostolskiej jako zespolenia dwóch odmiennych podmiotów wynika także z tego, iż podmiotowość prawnomiędzynarodowa nie jest właściwością samoistną, lecz występuje w stosunku do innych podmiotów tego prawa. Te inne zaś podmioty „mają zawsze do czynienia z jednym i tym samym podmiotem, choć występuje on w charakterze bądź to stolicy Apostolskiej, bądź to państwa Watykańskiego” [Antonowicz 2015, 84]. Gdyby bowiem było inaczej, czyli że Stolica Apostolska i Watykan stanowiły dwa odrębne podmioty prawa międzynarodowego, to mogłyby być jednocześnie stronami tej samej umowy międzynarodowej, członkami tej samej organizacji międzynarodowej czy też utrzymywać stosunki dyplomatyczne z tym samym państwem. Zatem, czysto teoretycznie, mogłyby podejmować sprzeczne ze sobą decyzje, z uwagi na różne cele, jakimi by się kierowały. Wysoce problematyczne byłoby również rozstrzygnięcie sytuacji, w których wyłącznie jeden z tych podmiotów opuściłby daną organizację, podpisał czy odstąpił od umowy międzynarodowej, co wiązałoby się z różnego rodzaju sankcjami albo zobowiązaniami międzynarodowymi. Biorąc pod uwagę fakt, że Stolica Apostolska oraz Państwo-Miasta Watykan reprezentowane są przez te same instytucje, takie sytuacje prowadziłyby do paradoksalnych i nieakceptowalnych rozwiązań, które zwieńczyć można konstatacją, że te same osoby w zależności od zadeklarowanej przynależności będą i nie będą stroną tej samej umowy lub organizacji. Z tego względu jednostki nie występują wobec siebie jako odrębne podmioty, przeciwnie – w sferze prawnomiędzynarodowej Stolica Apostolska zawsze reprezentuje Watykan i odwrotnie, stąd ich scalenie w omawianej sferze jest całkowite i niezmiennie [Tenże 2012, 41; Przyborowska-Klimczak 2014b, 473].

Wspólna podmiotowość prawnomiędzynarodowa umożliwia kwalifikowanie statusu Watykanu łącznie z uprawnieniami przysługującymi i realizowanymi przez Stolicę Apostolską, zarazem nawiązuje się do przeszłości Państwa Kościelnego i papieżstwa występujących jako jeden podmiot [Dehnel-Szyc 2005, 32; Czaja 1983, 95].

Przechodząc zaś do współczesności podkreślić trzeba, iż Stolica Apostolska nie jest czynnikiem obcym w stosunku do Watykanu, wskutek czego jest ona wraz z Watykanem suwerenną jednostką i tym samym jako państwo korzysta z uprawnień przysługujących państwu. Stosownie natomiast

do Ustawy Zasadniczej Państwa-Miasta Watykan reprezentacja w stosunkach zewnętrznych zastrzeżona jest dla papieża, który również w imieniu tego podmiotu zawiera traktaty, co wynika z faktu, iż jest podmiotem prawa międzynarodowego.

ZAKOŃCZENIE

Reasumując poczynione uwagi podnieść należy, iż Stolica Apostolska i Państwo-Miasta Watykan w świetle prawa międzynarodowego, to jeden i ten sam podmiot występujący naprzemiennie w charakterze bądź to Stolicy Apostolskiej, bądź to Państwa-Miasta Watykan. Powoduje to, że Stolica Apostolska nie jest czynnikiem zewnętrznym w stosunku do Watykanu, zarazem to ostatnie wraz ze Stolicą Apostolską są tym samym podmiotem, aczkolwiek znikomy obszar, tudzież nieliczna ludność, nie pozwalają widzieć w jednostce o nazwie Państwo-Miasta Watykan, w przeciwieństwie do Stolicy Apostolskiej, typowego, w prawnomiędzynarodowym sensie, państwa.

Na uwadze należy mieć również fakt, że relacja Stolicy Apostolskiej oraz Państwa-Miasta Watykan ma charakter bezprecedensowy. Nie spotykana jest na arenie międzynarodowej tak ścisła i powiązana ze sobą relacja dwóch odrębnych podmiotów, które spełniają swoje funkcje jedynie dzięki wzajemnej współzależności.

Warto również zauważyć, że podobnego charakteru podmiotu *sui generis* nie ma żadna inna światowa religia czy kościół. Stolica Apostolska oraz Państwo-Miasta Watykan stale aktywnie działają na arenie międzynarodowej w ramach swojej szczególnej podmiotowości [Przyborowska-Klimczak 2020, 144].

PIŚMIENNICTWO

- Antonowicz, Lech. 1988. *Państwa i terytoria*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Antonowicz, Lech. 2012. *Rzecz o państwach i prawie międzynarodowym*. Lublin: Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji, Wydawnictwo Naukowe Innovatio Press.
- Antonowicz, Lech. 2015. *Podręcznik prawa międzynarodowego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

- Berezowski, Cezary. 1966. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Cz. 1. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Bogacki, Paweł. 2009. *Stolica Apostolska jako podmiot prawa międzynarodowego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Czaja, Jan. 1983. *Prawomiędzynarodowy Status Watykanu*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Dehnel-Szyc, Małgorzata. 2005. „Watykan.” W *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 29, 31-32. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- D’Onorio, Joel-Benoit. 1992. *Le Pape et le Gouvernement de l’Eglise*. Paryż: Editions Fleurus-Tardy.
- Góralczyk, Wojciech. 1983. *Prawo międzynarodowe w zarysie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Krukowski, Józef. 1995. *Konkordaty współczesne. Doktryna, teksty 1964-1994*. Warszawa: Wydawnictwo Civitas Christiana.
- Mezglewski, Artur. 2005. „Stolica Apostolska i Państwo Watykańskie jako podmioty prawa międzynarodowego.” *Studia z Prawa Wyznaniowego* t. 8, 295-303.
- Morawski, Zdzisław. 1997. *Watykan bez tajemnic*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Pierrard, Pierre. 1981. *Historia Kościoła Katolickiego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Przyborowska-Klimczak, Anna. 2014a. „Konkordaty” W *Wielka Encyklopedia Prawa. Prawo Międzynarodowe Publiczne*, t. 4, 183. Warszawa: Fundacja „Ubi Societas Ibi Ius”.
- Przyborowska-Klimczak, Anna. 2014b. „Stolica Apostolska.” W *Wielka Encyklopedia Prawa. Prawo Międzynarodowe Publiczne*, t. 4, 473. Warszawa: Fundacja „Ubi Societas Ibi Ius”.
- Przyborowska-Klimczak, Anna. 2020. „Zagadnienie podmiotowości Stolicy Apostolskiej w nauce prawa międzynarodowego.” W *Podmiotowość prawnomiędzynarodowa. Jej współczesne aspekty*, red. Ewelina Cała-Wacinkiewicz, Jerzy Menkes, Joanna Nowakowska-Małusecka, i in., 131-44. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Symonides, Janusz, i Remigiusz Bierzanek. 2009. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa: LexisNexis.
- Varela, Consuelo. 2006. *La caída de Cristóbal Colón. La pesquisa de Bobadilla*. Sevilla: Marcial Pons, Ediciones de Historia.

**Stolica Apostolska a Państwo-Miasta Watykan.
Kilka uwag o wspólnej podmiotowości prawnomiędzynarodowej**

Streszczenie

Status międzynarodowy Stolicy Apostolskiej i Państwa-Miasta Watykan po dziś dzień w sferze prawnomiędzynarodowej wywołuje wątpliwości. Spowodowane jest to faktem, że w analizowanym przypadku podmiotowość prawa międzynarodowego publicznego ma charakter szczególnie przez wzgląd na brak wszystkich kluczowych atry-

butów tej podmiotowości. W tekście zabrano głos w toczonej w doktrynie prawa międzynarodowego publicznej dyskusji starając się uwypuklić argumenty przemawiającym za uznaniem, że w tej sytuacji mamy do czynienia z jednym i tym samym podmiotem występującym na arenie międzynarodowej bądź to jako Stolica Apostolska bądź to jako Państwo-Miasta Watykan. Toteż, co starano się przedstawić, Stolica Apostolska nie jest czynnikiem zewnętrznym w stosunku do Watykanu, a z kolei znikomy obszar, nieliczna ludność nie pozwalają widzieć w jednostce geopolitycznej, jaką jest Państwo-Miasta Watykan, normalnego państwa w prawnomiędzynarodowym ujęciu, który stanowiłby odrębny od Stolicy Apostolskiej podmiot prawa.

Słowa kluczowe: podmiotowość *sui generis*; Państwo-Miasta Watykan; podmiotowość prawnomiędzynarodowa; suwerenność

**The Holy See and the Vatican City.
Remarks on the Homogeneous Subjectivity under International Law**

Summary

To this day, the international status of the Holy See and the Vatican City-State has been raising doubts in the international legal sphere. This is due to the fact that, in the considered case, the subjectivity under public international law is of a special nature because of the absence of all key attributes of such subjectivity. The authors contribute to the discussion now held in the doctrine of international public law by highlighting arguments that in this situation we are confronted with the same entity operating on the international arena, either as the Holy See or as the Vatican City. Therefore, the Holy See is not an entity that is external to the Vatican. On the other hand, its small area and population do not make the geopolitical entity of the Vatican City a normal state within the meaning of international law and a legal entity separate from the Holy See.

Keywords: *sui generis* subjectivity; Vatican City State; international legal subjectivity; sovereignty

Information about Author: PROF. DR. HABIL. PIOTR ŁASKI – Faculty of Law and Administration, the University of Szczecin; correspondence address: ul. Narutowicza 17A, 70-240 Szczecin, Poland; e-mail: piotr.laski@usz.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-5470-3508>

Information about Author: KAROLINA SŁOTWIŃSKA, M.A. Ph.D. student – Doctoral School, Faculty of Law and Administration, the University of Szczecin; correspondence address: ul. Narutowicza 17A, 70-240 Szczecin, Poland; e-mail: karolina.slotwinska@phd.usz.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0003-0735-6299>